BUXGALTERIYA HISOBIDA SUN'IY INTELLEKT VA AVTOMATLASHTIRILGAN DASTURLARNING QO'LLANILISHI

Ibrohimov Muhammadrizo
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Buxgalteriya hisobi fakulteti
E-mail: ibrohimovmuhammadrizo58@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu tezisda raqamli texnologiyalar asrida buxgalteriya hisobining rivojlanish bosqichlari, avtomatlashtirilgan tizimlarning afzalliklari hamda sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining buxgalteriya faoliyatiga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda raqamli buxgalteriya tizimlarini joriy etishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *buxgalteriya hisobi, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt, blokcheyn, axborot tizimi.*

Hozirgi kunda butun dunyo iqtisodiyoti raqamli texnologiyalar asosida rivojlanib bormoqda. Har bir sohada axborot tizimlarini joriy etish, avtomatlashtirish va onlayn boshqaruv mexanizmlarini keng qo'llash tendensiyasi kuchaygan. Shu jarayon, tabiiyki, buxgalteriya hisobi sohasidan ham chetda qolmadi. Avvallari qo'lda yuritilgan hujjatlar, yozuvlar va jadvallar hozirda elektron ko'rinishda, maxsus dasturlar yordamida amalga oshirilmoqda. Buxgalteriya hisobi korxonaning moliyaviy faoliyatini tartibga soluvchi, nazorat qiluvchi va tahlil etuvchi muhim tizimdir. Shuning uchun uni raqamli shaklga o'tkazish bu sohada tezlik, aniqlik va shaffoflikni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotga o'tish, elektron davlat xizmatlarini rivojlantirish, soliq

tizimini avtomatlashtirish bilan bir qatorda, buxgalteriya tizimlarini ham modernizatsiya qilish bo‘yicha muhim ishlar olib borilmoqda.

Avvalgi yillarda buxgalteriya hisobi asosan inson omiliga tayanar edi. Ya’ni barcha hujjatlar qo‘lda to‘ldirilgan, hisob-kitoblar oddiy kalkulyator yoki Excel yordamida amalga oshirilgan. Bunday tizimda xatoliklar, chalkashliklar yoki kechikishlar ko‘p uchrardi. Bugungi kunda esa bu jarayonlar zamonaviy dasturiy vositalar orqali ancha qulay va tez amalga oshirilmoqda. Masalan, 1C: Buxgalteriya, SAP ERP, QuickBooks yoki Zoho Books kabi dasturlar buxgalterlarga ko‘p yillik tajriba va murakkab amaliyotni bir tizimga jamlab, avtomatik tarzda hisob yuritish imkonini bermoqda. Ularning afzalligi shundaki, har bir operatsiya real vaqt rejimida qayd etiladi, zarur hisobotlar bir necha daqiqada shakllantiriladi va natijada inson xatosi kamayadi. Bundan tashqari, bulut texnologiyalari yordamida buxgalteriya ma’lumotlarini istalgan joydan tahlil qilish va yangilash mumkin. So‘nggi yillarda sun’iy intellekt (AI) buxgalteriya amaliyotiga faol tatbiq etila boshladi. AI algoritmlari katta hajmdagi moliyaviy ma’lumotlarni avtomatik tahlil qiladi, g‘ayritabiiy tranzaksiyalarni aniqlaydi va auditorlarga ogohlantirish yuboradi. Masalan, ayrim yirik kompaniyalarda AI buxgalteriya yozuvlarida moliyaviy risklarni oldindan bashorat qiluvchi vosita sifatida ishlatilmoqda. Bu esa buxgalterlarga faqat hisob yuritish emas, balki tahliliy qarorlar qabul qilish imkonini ham beradi. Blokcheyn texnologiyasi esa ma’lumotlar xavfsizligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Har bir moliyaviy tranzaksiya zanjir shaklida saqlanadi va uni o‘zgartirish deyarli imkonsiz. Shu sababli, audit jarayonida ma’lumotlarning haqiqiyligini tekshirish osonlashadi, moliyaviy soxtalashtirish holatlariga yo‘l qo‘yilmaydi. Bu texnologiyalar nafaqat buxgalteriya hisobini, balki butun iqtisodiy boshqaruv tizimini ham yangi bosqichga olib chiqadi. Raqamli tizimlarni keng joriy etishda ayrim amaliy muammolar mavjud. Ba’zi korxonalarda texnik vositalar va internet infratuzilmasi yetarli darajada rivojlanmagan. Bundan tashqari, ko‘plab

buxgalterlar hali ham an’anaviy usullar bilan ishlashga o‘rganib qolgan va yangi dasturlarni chuqur o‘zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Shuningdek, xorijiy dasturiy mahsulotlarning narxi yuqoriligi sababli kichik biznes subyektlari ularni sotib olish imkoniga ega emas. Kiberxavfsizlik masalasi ham muhim — moliyaviy ma’lumotlar bazalarining himoyasi har doim ishonchli darajada bo‘lishi zarur. Bu muammolarni hal etish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Avvalo, buxgalterlar uchun zamonaviy texnologiyalar bo‘yicha maxsus raqamli savodxonlik kurslarini tashkil etish kerak. Bu kurslarda buxgalterlar nafaqat dastur bilan ishlashni, balki ma’lumotlarni tahlil qilish, xavfsiz saqlash va avtomatlashtirilgan hisobotlarni yuritishni ham o‘rganadilar.Shuningdek, davlat tomonidan subsidiya asosida ishlab chiqilgan milliy buxgalteriya dasturlarini yaratish maqsadga muvofiqdir. Bu kichik va o‘rta biznes vakillariga ham raqamli tizimdan foydalanish imkonini beradi va ular uchun moliyaviy yukni kamaytiradi. Bundan tashqari, milliy axborot tizimlarini rivojlantirish, ularni xalqaro standartlarga moslashtirish, ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rganish va O‘zbekiston sharoitiga tatbiq etish ham muhim ahamiyatga ega. Shu yo‘l bilan mamlakatda ishonchli, xavfsiz va samarali raqamli buxgalteriya tizimini shakllantirish mumkin bo‘ladi. Kelajakda raqamli buxgalteriya tizimlari sun’iy intellekt asosida yanada avtomatlashtirilgan shaklga o‘tadi. Bunday tizimlar faqat hisob yuritish emas, balki korxonaning moliyaviy holatini bashorat qilish, risklarni oldindan aniqlash va iqtisodiy qarorlarni taklif etish imkonini beradi. O‘zbekistonda bu yo‘nalishda olib borilayotgan islohotlar, xususan, “Elektron moliya”, “Raqamli iqtisodiyot” va “Ochiq ma’lumotlar” loyihalari, iqtisodiyotda shaffoflikni ta’minlash, korrupsiyani kamaytirish va hisob yuritish madaniyatini yangi bosqichga ko‘tarishga xizmat qiladi.

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobi tizimini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Sun’iy intellekt, bulutli texnologiyalar va blokcheyn asosidagi yechimlar buxgalteriya faoliyatini

tezkor, aniq va ishonchli qiladi. Shu bilan birga, bu jarayonni samarali amalga oshirish uchun inson kapitalini rivojlantirish, malakali kadrlarni tayyorlash va milliy axborot infratuzilmasini mustahkamlash muhim ahamiyatga ega. Kelgusida raqamli buxgalteriya tizimi faqat korxonalarning hisob yuritish vositasi emas, balki ularning strategik boshqaruv vositasiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Karimov I.A. (2016). Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PQ–4851-sonli qarori “Raqamli iqtisodiyot sohasini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.

3. Moliya vazirligi (2022). Buxgalteriya hisobi milliy standartlari to‘plami. Toshkent: Moliya vazirligi nashriyoti.

4. Nazarov B., Qodirova M. (2021). Raqamli buxgalteriya tizimlari: nazariya va amaliyot. Toshkent: Iqtisod-Moliya.

5. Ahmedov A. (2023). “Sun’iy intellekt texnologiyalarining buxgalteriya tizimida qo‘llanilishi.” Moliyaviy tahlil jurnali, №2.

6. Raxmonov Sh. (2020). Axborot tizimlari va raqamli iqtisodiyot asoslari. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti. 7. Deloitte. (2022).